

Ljubljanski, niso prejeli nobenega vabila. Odbor se je izvolil brez ozira na drugo stranko.

Tako je bilo to društvo precej po svojem postanku jednostransko. Še bolj pa kaže jednostranost njegovo dosedanje delovanje, iz katerega je vidno, da se dejansko in odločno ravna po neresničnem geslu, da je pri nas na Kranjskem vera v nevarnosti. V tem smislu je začelo svoje agitacije pri državnih in potem spet pri Ljubljanskih mestnih volitvah, in to s tolikim ognjem, da je hotelo izkušene, zaslužne, v vsakem oziru poštene narodnjake izpodriniti z novimi možmi, ki za vero niso boljši, za druge reči pa mnogi očitno slabejši. Koliko razburjenosti, koliko pravične jeze je povzročilo to ravnanje, ni treba tukaj razkladati. Vsem nam je še v živem spominu. Ob enem se je pa društvo pri tem pokazalo v tako nevljivi svetlobi, da ni misliti, da bi se pod njegovo sedanjem zastavo kdaj spet začelo skupno narodno delo. Nasprotno. Tega društva ravnanje je šele dosedanje narodno stranko popolnoma in dejansko razklalo v dva politična tabora, ki si napovedujeta za prihodnost vojsko brez vsega prizanašanja. Narodna disciplina pa pojdi z Bogom! O naslednjih tacega položaja drugi pot.

Politični pregled.

Domače dežele.

Grofu Taaffeju se obrnilo zdravje odločno na bolje ter bode v kratkem času popolnoma okreval.

Državni zbor je definitivno sklican na 8. dan oktobra t. l. in je uže objavljen dnevni red prve seje. Najvažnejša naloga v prihodnjem državnozbornem zborovanju bo rešitev državnega proračuna, ki se bo takoj predložil v posvetovanje državnemu zboru in ne bode dotični odsek s svojim posvetovanjem o njem več zgubil toliko časa.

Uže v prihodnjem državnozbornem zasedanju bode baje odločeno, na kako pot se misli kreniti glede notranje politike. Velik in važen pomen ima baje v tem pogledu cesarjevo potovanje na Češko.

Časopisi poročajo, da je izrazil cesar nasproti Praškemu županu dr. Šolcu svojo nezadovoljnost glede demonstracij, katere so se godile pri vzprejemu tujih gostov. Cesar je baje rekel, da so bile demonstracije nepatriotične, da so ga nemilo dirnole ter da se nadeje, da se ne bodo več ponavljale. Sicer je pa navdušenje, s katerim ga pozdravljajo povsod, koder hodi in kamor se prikaže — nadejemo se — preljubljenega vladarja popolnoma uverilo, da mu je češki narod popolnoma hudan in da je njegova zvestoba neomahljiva, ter da je nemškožidovsko časopisje globoko žalilo narod češki s svojimi raznimi sumničenji.

Vsi, tudi nam Slovanom neprijazni listi pravijo, da je posneti iz vseh ogovorov cesarjevih, posebno pa iz onih do razstavnega odbora in do avtonomnih zastopitev, da želi miru med narodnistima na Češkem, ker je odvisno od njega blagostanje češkega kraljestva in tudi

cele države. O tem ne dvomi pač nobeden, in ni to tudi nič novega. Mi Slovenci bi tak mir, ki bi zadovoljil obe narodnosti na Češkem, pozdravili z največim veseljem, kaiti predobro čutimo in vemo, kako važnega pomena bi bil tak na pravičoi podlogi skleneni mir na Češkem tudi za nas. Zato pa iskreno želimo, da bi cesarjeva navzočnost, njega enakomerna ljubezen do vseh narodov našega cesarstva prešinila srca vseh, kateri imajo v tem pogledu odločilno besedo, ker na ta način le bi bila storjena največa usluga naši ljubljeni Avstriji.

Ogrski list „Pester Lloyd“, ki je navadno dobro poučen, pisal je pred nekoliko dnevi, da so pri zadnjih splošnih ministerskih konferencah na Dunaji sklenili, pomnožiti število stalnih vojakov. Kakor poroča ta list, je Avstrija edina država, katera ni v zadnjih dvajsetih letih pomnila števila stalnih vojakov po razmerji pomnožitve svojega prebivalstva.

Spet nova stranka. Te dni je bil v Pragi shod češko-moravsko-šleskih kmetov, na katerem so med drugim sklenili delati na to, da bodo združene Češka, Moravska in Šleska v eno celoto ter da se krona naš cesar na podlogi češkega prava za kralja češkega. Ta stranka se bode baje imenovala „Hospodarska stranka“.

Vnanje države.

Nemška. — Državni kancler Caprivi je izjavil v govoru v Osnabrücku, da nobena vlada ne želi rušiti miru in provzročiti evropske vojne. Najnovejša približanja držav ne dajo povoda kaki bojazni, temveč so le še bolj utrdila uže poprej obstoječe evropsko ravnotežje. Nemški listi pa niso popolnoma tega mnenja.

Italija. — Ministerski predsednik Rudini je prišel dne 29. septembra v Monzo ter je bil prisoten pri vzprejemu rumunskega kralja, katerega je vzprejel italijanski kralj. Sv. oče papež je bral ta dan v cerkvi sv. Petra v Rimu sv. mašo za vse zunanje in italijanske romarje. Bilo je zbranih v baziliki nad 60.000 oseb.

Francoski list „Temps“, pišoč o potovanju našega cesarja po Češkem, pravi, da je to potovanje združilo obe narodnosti v enakih čutih lojalnosti ter pokazalo, kako mogočno vpliva vladarjva oseba na vzajemnost različnih avstrijskih narodnosti.

Turška. — Še pred malo dnevi je bilo vse evropsko časopisje polno vznemirjajočih poročil, člankov, brzojavk in izmišljenih pogovorov z raznimi diplomati, kot bi bila vojska uže pred durmi. Med drugimi rečmi, ki bi značile nekak casus belli, govorilo se je tudi o nekem dogovoru med Rusijo in Turčijo glede Dardanelške morske ožine, vsled katerega bi bila Turčija Rusiji dovolila prehod vojnih in drugih ladij. Posebno je bilo angleško časopisje vznemirjeno ter je poudarjalo, da treba, da vse ostale vlasti postopajo proti takemu dogovoru, kateri ruši obstoječo mejnarodno pogodbo v tem pogledu. Šele minoli teden se je pa zvedelo vsled okrožnice turške vlade do svojih zastopnikov pri tujih vlastih,

da je bilo tako ropotanje angleških listov neopravičeno in neutemeljeno, ker ni Rusija v tem pogledu s Turčijo sklenila nobene pogodbo, ampak med ruskim poslanikom v Carigradu in turško vlado so se natančneje določile neke formalnosti, katerih se bodo morali držati zapovedniki ruskih s trgovsko zastavo skozi Dardanele vozečih ladij in turški zapovedniki trdnjav ob Bosporu, kadar se bodo na njih prevažali novinci in kaznjenci s Črnega morja v vzhodno Sibirijo ali pa se vračali na njih iz Sibirije uže dosluživši vojaki, seveda brez orožja.

Kitajska. — Ker na Kitajskem še vedno preganjajo kristjane in ker vse kaže, da kitajska vlada ne more vzdržati redu, sporazumele so se nekda Angleška, Nemška in Francoska, da bodo s svojimi mornaricami skupno demonstrovale ter imele pripravljene parobrode za kristjane, ki živijo na Kitajskem.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

236.

Tiskarstvo. Gutenberg.

Dolgo se je prepiral književni svet, kateri mož je početnik tiskarstvu. Do dvajset mest nemških, francoskih in holandskih se je potezalo za to čast, da je pri njih bilo izumljeno tiskarstvo. No dandanes se sploh sodi tako, da je Gutenberg njega izumitelj, a Mogunec da je zibel tiskarstvu, vendar do celega ni še to gotovo.

Najbujši boj za to je bil mej Moguncem in holandskim mestom Harlemon. O tem mestu se je trdilo, da so tu v starem času knjige tiskali. Harlemski zdravnik Junius je začel to reč preiskavati in kar je pozvedel, popisal je v svojem delu „Holandija“, katero je sestavil mej leti 1562. in 1575., na svetlo pa dal v Leydenu 1588. l. Junius pripoveda, kako je pozvedel od zanesljivih starcev, da je v Harlemonu pred 120 leti (torej okoli 1440. l.) živel Lovro Jenson, s priimkom Koster (Küster — cerkvenik), ker je bil res tudi cerkvenik. Ta Lovro Koster je pri neki priliki narezal od bukove skorje šibice, v katere je vrezal po eno besedo narobe, kakor se vrezujejo besede na pečat; potem jih je odtisnil na papir, da bodo njegovim vnukom za obrazce, po katerih se bodo čitati in pisati učili. Ker je bil Koster umen mož, začel je napravljati boljše in gostejše črnilo in natiskoval na poedine liste slike, katerim je dodeval pismene izreke. Naposled je tiskal cele knjige. Svoja bukova pismena je zamenil pozneje s svinčnimi in kositernimi, in dela je imel čim dalje več, tako da je moral najeti pomočnikov. Eden pomočnik, Janez po imenu, ko se je bil dovolj priučil, pobere vsó pripravo svojega gospodarja, dokler so ljudje bili v cerkvi ter pobegne najpreje v Amsterdam, potem pa v Mogunec, kjer je osnoval veliko tiskarno.

Holandezi so se poprijeli Junijeve trditve in so 1823. l. proslavili jako slovesno štiristoletnico tiskarstva; Harlemčani pa so Küsteru postavili spomenik. Ali natančnejše raziskavanje Junijeve trditve je pokazalo, da se podatki njegovi opirajo na golo govorico, a dokazov da nima. Tak nepobiten dokaz bi bil kako od Kostera natisneno delo, kakor jih imamo od onih, katerim se pripisuje prvenstvo tega izuma. Ali takega dela ni, pač pa se je dokazalo, da so v neka holandska mesta, pa tudi v sam Harlem iz Mogunca tiskarji se doselili, in to v Harlem šele 1483. l. Mogoče, da je v pripovedki o Kosteru kaj resnice, ali da se ta pripovedka ne more upirati kritiki, to je dokazal 1870. l. Holandez Van der Linde v svojem delu o Kosterovi legendi.

Početek tiskarstvu je torej treba iskati na Nemškem. Ali je tudi tu bila huda borba za prvenstvo v tej umetelnosti. Zlasti 3 mesta so dokazovala, da je tiskarstvo v njih bilo izumljeno, namreč Bamberg, Strassburg in Mogunec. Bamberg se je skliceval na Albrehta Pfistera, ki je ondi res od 1454. l. knjige tiskal, mej ostalimi tudi latinsko biblijo. No, kakor bomo videli, Gutenberg je še pred njim v Mogunci delal. Bržkone je bil Pfister Gutenbergov pomočnik, ki je svojega gospodarja zapustil in posebno tiskarno v Bambergu osnoval. To misel potrjujejo tudi njegove črke, katere so Gutenbergovim jako podobne.

Da je Gutenberg tudi v Strasburgu živel in ondi se s svojim izumom ukvarjal, to je dokazano. Ali Strasburg se ni s tem zadovoljil, temveč je trdil, da je ta umetelnost prav ondi se začela, in zato so Strasburžani 1660. l. dvestoletnico tiskarskega izuma zelo slovesno praznovali. Sploh so mislili, da je Janez Mentel izumil tiskanje knjig in od njega da si je to umetelnost Gutenberg prisvojil in potem v Mogunci posebno tiskarno uredil. Ko so pa 1760. l. prišli na sled spisom o pravdi, ki je tekla mej Gutenbergom in Dritzehnom 1439. l. v Strasburgu, zvedela se je resnica, namreč, da je Gutenberg v onem času delal v Strasburgu vsakeršne poskuse, torej umetelnost svojo ondi začel, ali izvajal jo šele v Mogunci. Omenjeni Mentel je bil res prvi Strasburški tiskar, ali za njega ve povestnica šele okoli 1466. l., ko se je tiskarstvo uže prilično bilo razširilo.

Mogunec torej je zibel tiskarstvu, a Janez Gutenberg je je izumil. Gutenberg se je ondi porodil okoli 1400. l., oče se je pisal Friderik Gensfleisch, a mati Elizabeta Weirichin zum Gudenberg. Po očetu in materi je bil naš Janez (Henne) patricij Mogunški. Ker je mati podedovala dvor Gudenberg, pisal se je Janez tako le: Henne Gensfleisch zum Gudenberg. Leta 1420. so se pobunili Mogunčani, in Gensfleisch se je moral izseliti. Kaj več ne vemo o Janezovi mladosti. Šele čez štirinajst let potem prihajamo na sled našemu Janezu v Strasburgu, kjer je živel brez imetja in se skrivaj pečal z nekimi mehaniškimi rečmi. Kako se je on plemič v oni fevdalni dobi poprijel takih meščanskih poslov, tega nam povestnica ne more razjasniti. Gotovo si je ž njimi služil kruha.